

O dyslexiích a dalších poruchách učení se v současné době více hovoří. Dyslexie (porucha čtení), dysgrafie (porucha psaní) se vyskytuje mezi dětmi se specifickou poruchou učení, (tyto poruchy jsou samozřejmě navzájem propojené). Zaměřila jsem se speciálně na tyto dvě poruchy učení. Zaznamenala jsem je ve svém životě, ve své rodině, u svých přátel.

Donedávna opravdu nebylo mnoho prostředků jak těmto dětem pomoci. Největší pozornost věnují dyslektikům v USA. Státní systém škol je podle zákona zodpovědný za rozpoznání a nápravu poruchy. Evropa je v péči o tyto děti silně pozadu, ve zmiňované Francii se školy dyslexií vůbec nezabývají. Dětem se dostává pomoci mimo školní zařízení u speciálních terapeutů. Německý školský systém uznal dyslexii za handicap nedávno. V Bavorsku byl zahájen terapeutický program až v roce 1999. Ve Velké Británii vláda teprve stanovila pro státní školy směrnice, týkající se dyslektické poruchy. Přitom odhady hovoří o tom, že dyslexií trpí nejméně deset procent populace (TIME 2003, New York). Dyslektici a dysgrafici, jsou lidé - děti, kteří mají problém se čtením, též rozumové schopnosti úrovně řeči, zrakové a sluchové vnímání a další dovednosti, jako je psaní.

Lidé s diagnózou dys nalezneme mezi lidmi s vysokým i nízkým IQ.

Ukázka jak dyslektické děti vnímají písmo: předvedené příklady jsou pořízeny z Workshopu s dětmi:

Ptala jsem se dětí, prostřednictvím úkolů a her jak vnímají písmenka, slabiky, slova (tvarem, barvou, zvukem). Slabikář by měl mít za úkol shrnout vše ze získaných informací od různých dětí, s různým vnímáním písmen, slabik, slov (zvukem, tvarem, barvou).

S těmito informacemi pomůžu doplnit mezery ve vnímání určitého jedince. Mluvila jsem s více než stovkou dětí z různých škol, zvláštních, základních a mateřských, samozřejmě, že tyto poznatky u různě starých dětí nemohu porovnávat. Ověřila jsem si zde ale jednu svojí vlastní zkušenost, že děti nevnímají písmenka jen jako písmenka, ale že tyto tvary, zvuky písmen, slov vnímají jinak – používají jiné kódy, promítají do nich **věci, situace a vše co jim připomíná něco z jejich života, okolí, různé tvary, lidské postavy, různé zvuky. Oslovila jsem nejprve starší děti, které byli již diagnostikované, jako dyslektické, dysgrafické, byla jsem přesvědčena, že se s nimi lépe komunikuje.** Mnohé starší děti své odpovědi na úkoly mají automaticky zakódované, naučené fráze ze slabikářů. Proto jsem zvolila komunikaci s mladšími dětmi 4-5 let z mateřských školek, které ještě nikdo v jejich věku neanalyzuje, děti odpovídají více spontánně, řekla bych „pravdivě“. Na otázky jak vnímají tvary písmen, nemusí znát abecedu. Je možné z těchto úkolů a her zjistit, u tak malých dětí, možnou poruchu učení (aniž bych použila testy na možné odhalení), tak zjištění vnímání písmenek, slabik, slov (tvarem, zvukem, barvou) důležité informace pro možnost vytvoření kvalitní pomůcky pro dyslektiky.

Jako první ukázkou předkládám výpověď tří dětí ve věku deseti let ze zvláštní školy, která je na malém městečku, tato zvláštní škola má mnoho dyslektiků a dysgrafiků, mnoho s těchto dětí by zde nemusela být. Michal a Václav přišli; do zvláštní školy ve věku 9 -10 letech. Aneta navštěvuje zvláštní školu již od 1. třídy. Na těchto třech dětech, by jste nepoznali, že jsou jiné jsou jen diagnostikované jako dyslektici. V prvních výsledcích testu se mi potvrdil fakt, že děti nerozlišují tvary písmen, deformují je, nevnímají háčky.

Aneta 10 let

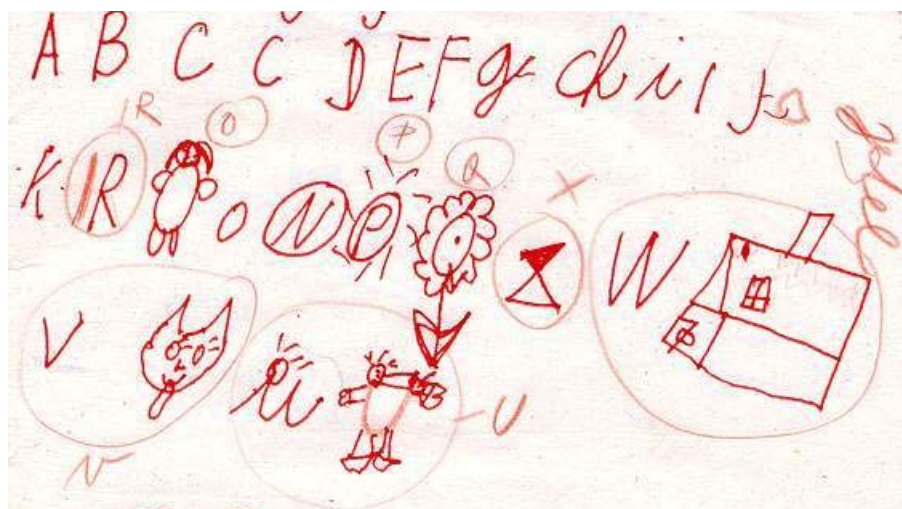
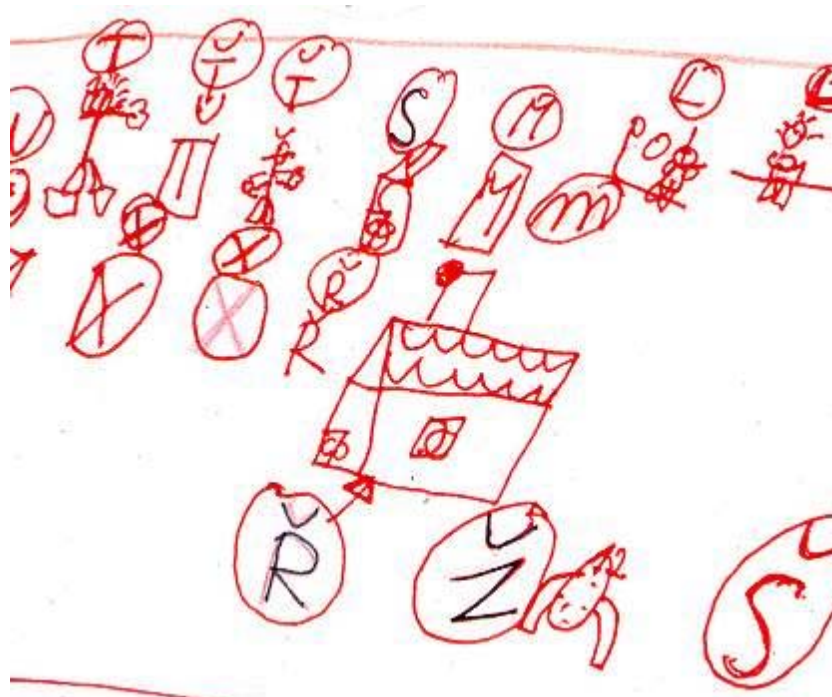
Aneta je z těchto dětí nejslabší, 2x již propadla, velice těžce to nesla, její výpověď byla nadmíru upřímná, mluvila jsem s ní víc jak hodinu a ptala jsem se jí na každé písmenko zvlášť. Každé písmenko si napsala do sešitu a prozradila mi, co vidí v písmenku tvarem, barvou, zvukem. Na otázku zvuku, jsem každé písmeno opakovala několikrát nahlas. Byla jsem také v její vyučovací hodině českého jazyka. Aneta měla za úkol sestavovat věty ze slov, které měla v knížce a ty pak opisovat do svého sešitu. Dovolila jsem se jí podívat do sešitu. Slova, která opisovala z knížky měla s chybami, například slovo sklenář napsala „skelnerik“. Upozornila jsem ji na chybu a ukázala slovo v knížce. Podivila se a začala mi předčítat toto slovo z knížky pomalu několikrát po sobě, pokaždé, jako poprvé. V knížce ho četla správně a ve svém sešitu to slovo četla, jak si ho pamatovala v knížce. Řekla mi s naprostým přesvědčením, že to má správně, že chybu nevidí. Společně jsme zkontrolovaly slovo po písmenech, a po několika pokusech se nám slovo podařilo opravit. Aneta v tomto úkolu měla více chyb, nechtěla o nich ani slyšet, chtěla být také pochválena. Zde vám předkládám její výsledek úkolů: co vidí v písmenkách, jakou barvu, co vidí v jejich tvaru, co slyší, když ji řeknu určité písmenko nahlas.

Aneta tvar

N, X - nakreslila, že vidí jako kolečko, E, H, M - vidí jako kostku, I - vidí jako tečku, z písmene P udělala sluníčko, Q - je kytička, k písmenům R a W - nakreslila domeček : písmeno W - vidí v levém rohu domečku a písmenko R - na komíně, ale R - vnímá jako čáru, nic víc. Jsou pro ni velice důležitá místa, kde se písmenko nachází. Řekla : jsou přesně tady. Písmenko S - zavřela do domečku, písmenko L - ji připomíná holčičku, která jede na koloběžce, taktéž písmenko T - je člověk - muž, Ě - pro ni neexistuje, K - je holka, J - je dívka, D - je prstýnek, Ž - jsou hodinky na ruku, Z - jsou přesýpací hodiny, U - je ležící kluk, Ď - obrácené je pejsek, háček je hlava.

Aneta tvar

Obr:

Zvuk je jednou z nejtěžších otázek - popsat to co slyším, když mi řekneš například písmeno T. Z otázky zvuku písmene chci zjistit jak písmena děti vnímají sluchem. Odborníci jsou přesvědčeni, že slyší špatně. Myslím si, že slyší prostě jinak, proto v tomto testu chci zjistit, jak. Je velice důležité jak zní dětem písmena

Slyší děti se specifickou poruchou učení písmena jinak? Nebo špatně ?

Z těchto informací lze sestavit hudební doprovod k videím, počítačovým hrám, všemu, co se odehrává na DVD. Většina zahraničních autorů se shodují v tom, že fonémické uvědomění - (phonemic awareness –představuje pochopení, že slova a slabiky jsou tvořeny zvuky řeči, které jsou reprezentovány alfabetskými symboly nebo písmeny) jedním ze základních předpokladů zvládnutí čtení a psaní a nízká úroveň této dovednosti je hlavní příčinou dyslexie. (Snowling, 1995).

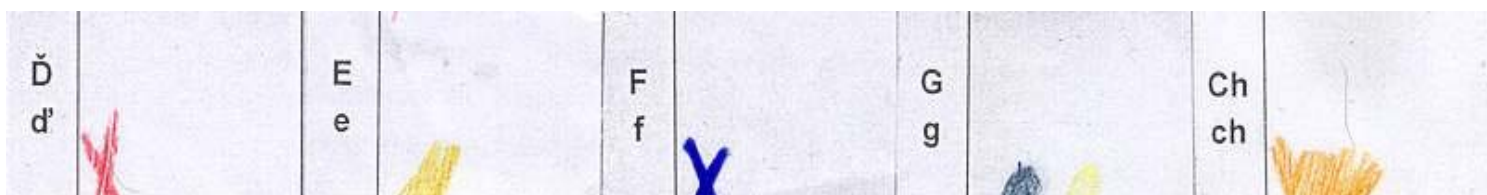
Skupina pracovníků z psychologického a muzikologického oddělení univerzity v Seffieldu 2003 testovala hypotézu, že dyslektici mají potíže s určováním časových úseků, a to i v hudbě, a že hudební cvičení má pozitivní vliv celkově nevnímání a tedy i na vývoj řeči, na čtení a psaní. V těchto testech dokázali určit dyslektici lépe výšku tónů, ale byli horší na určení času. Objevila se zajímavá korelace mezi obtížemi v poznávání pořadí hlásek ve slově a vyřukávání rytmu písničky (obojí zahrnuje rozlišování slabik ve slově). Autoři soudí, že smysl pro rytmus v určování času si v hudební výchově dyslektiků zaslouží zvláštní pozornost a zvláštního tréninku. Z těchto informací lze sestavit hudební doprovod k videím, počítačovým hrám, všemu, co se odehrává na DVD. Některé děti si pod zvukem nedokázali představit nic, nebo ty, které uměly hrát na hudební nástroj odpovídaly, na jakém místě na hudebním nástroji by určité písmeno zahrály. Z těchto testů jde také vyčíst momentální psychiku dětí. Pro získání přesné analýzy, musím test opakovat po nějakém čase u stejných dětí. Aneta popisovala písmena zvuky, jak někdo někam padá, jde či jede.

Aneta zvuk

Z - jí připomíná rychlé kapání vody , Z - hraní na píšťalku, M - padání z velké výšky, Q - foukání větru, CH - někdo spadnul, velká rána, P, N, X - něco padá, U - koňská chůze, Y - dupot, R, D - rámus, Ř - letí letadlo, A, T – něco, co rychle jede, S - houkaní sovy, Š - pomalu něco padalo, V - křik, řev.

Aneta barva

Na tuto otázku bych se zeptala i přesto, kdybych nevěděla o faktu, že jsou lidé, kteří vidí některé písmena v barvě, někteří popisují, že je důležité slovo, barvu vidí ve slovech. V roce 2003 časopis Die Welt zveřejnil výzkum německého profesora Emricha, který tvrdí, že z 85 000 000 má toto vidění 160 000, převážně ženy, homosexuálové, umělci, celkově velice kreativní lidé. Z umělců je to například D. Hockney, W. Kandinský. také spisovatel W.Goethe měl toto vidění a mnoho dalších. Článek dále popisuje, že tímto tématem se již zabývali naši předkové před 300 lety. O tom, jestli tímto viděním převážně disponují dyslektici, literatura nemluví. Má ho také člověk mě velice blízký, který měl v dětství ve škole s tímto viděním problém a když o něm začal mluvit, byl přesvědčen učitelem, že si vymýšlí. Jestli Aneta toto vidění má, nedokážu na tuto otázku nyní odpovědět, to ukáží až další testy. Tato otázka jí ale nepřišla vůbec cizí. Faktem je, že barva je velice důležitá a dá se využít k lepší orientaci v jazyce - děti v testu hodnotí barevný svět pozitivně a je nezbytně důležitý pro jejich život.

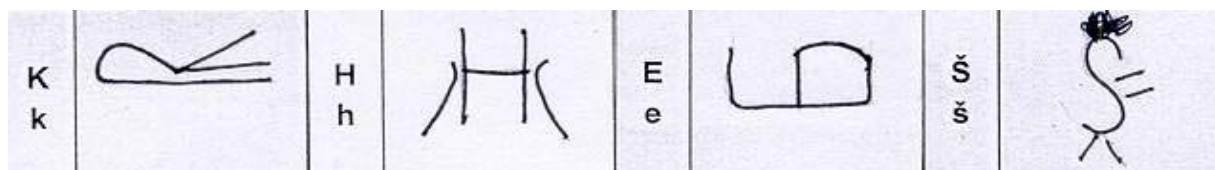
Je nejspíše jedním z dalších lidí, kteří vidí v písmenech barvy. Tento chlapec je velice kreativní, v sešitu má často obrázky, představivost a malování na hudbu mu vůbec nedělá problém. Když jsem se jej ptala, co mu písmena připomínají tvarem atd., nechtěl se mnou o tom ani mluvit. Často mluvil o zákopech a věcech co zajímají malé kluky. Přišlo mu hloupé odpovídat na mé otázky, chtěl neustále dělat jenom test na barvy, ale i přesto mi něco prozradil.

Michal tvar

J - je kluk, X, W - zákopy, Y - zákopy a schody dolů, K - jsou saně, H - odklápěcí most hradu, E - loď položená na bok, uděláme kabinu. T - je prkno na jeřábu, Š - je kluk. Na některá písmena mi odmítal odpovídat,

Michal tva

Obr:

Michal zvuk

Na téma jak slyší určité písmeno, vůbec neodpověděl, seděl a nechal prázdný papír. Každé dítě vnímá něco jiného a pomáhá mu něco jiného.

Michal barva

Dala jsem mu tedy úkol na barvy, který tak vyžadoval. Udělal jej trochu jiným způsobem, na každé písmeno vymyslel slovo a to slovo udělal barevně. Když jsem se ptala proč, vybarvil písmena v druhém testu jinou barvou a odpověděl mi, že to nejsou už jednotlivá písmena, ale že to jsou ta slova, která začínají na to určité písmeno a to slovo má takovouto barvu.

Michal barva

Obr: Ď, E, F, G, CH,

Michal barva ve slovech: uvádím stejné písmena:

Slova: Ď - Děda, E - Eda, F- Fanfára, G - Golem, CH - Chaloupka.

Obr:

Václav 10let

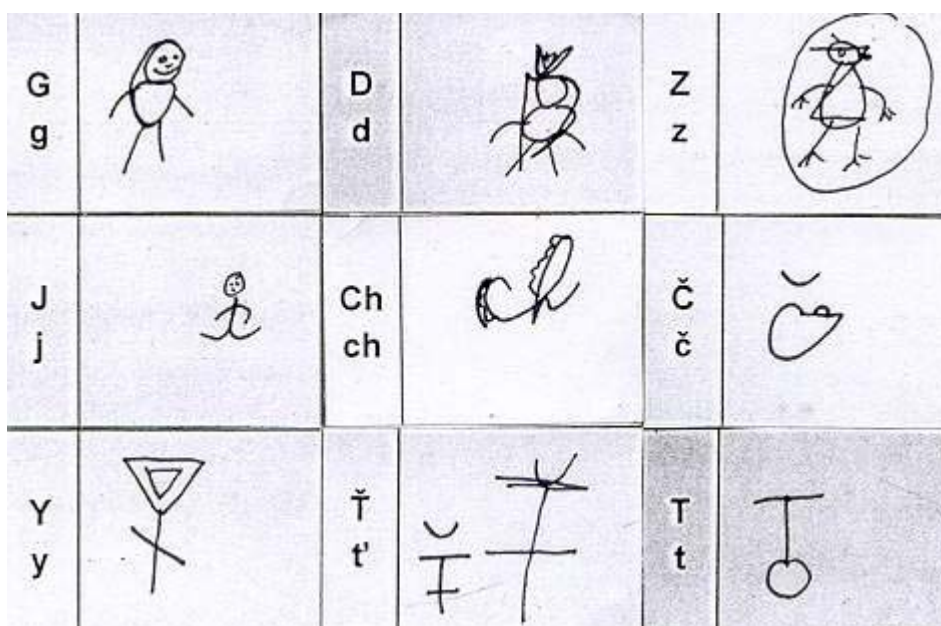
Václava v prvních pokusech úkolů moc řešení nebavilo neodpověděl na mnoho písmen, odpovídal jako ve škole A auto, B beranek. Vzala jsem jeho test a sedli jsme si stranou všech dětí. Zprvu mi moc nedůvěřoval. Na otázku barvy odpověděl na 3 písmena. Co slyší v písmenech - této otázce se neustále vyhýbal a nechtěl odpovídat. Naštěstí jej oslovila jedna otázka jak vidí tvar písmen. Jakmile mi začal vše kreslit, zjistil, že mu nic nehrozí, dokonce mi prozradil, že v 7 - 8 letech viděl v písmenech postavy, nyní, že už tyto představy tolik nevnímá. Václav chodil na základní školu do 9 let. Nyní je na zvláštní škole, má problémy se psaním, nedokáže se soustředit, má také problém verbální. Opět popisoval písmena jako postavy, taktéž bylo důležité pohlaví. Často popisoval, že tou postavou je on sám. Nenutila jsem děti do něčeho, na co nechtějí odpovídat, protože jsem přesvědčená, že některé děti nevnímají všemi smysly, nevnímají jednu z částí - zvuk, tvar, barvu. Slabikář by měl mít za úkol shrnout vše ze získaných informací od různých dětí, s různým vnímáním písmen (zvukem, tvarem, barvou). S těmito informacemi dopomůžu doplnit mezery ve vnímání určitého jedince, pootevřit jejich brány ve všech smyslech vnímání.

Václav tvar

G - holka, D - jsem to já, háček jsou vlasy, Z - je rýč nebo myš, N - když se obrátí, je jako písmeno Z. Toto písmeno je taky myš, J - holka co sedí, CH : C je kopec a z něj se díváte na H - tam je skála, Č - je díra v zemi nahoře je poklop, C - je srp, F - je strom, Y - jsou dva trojúhelníky v sobě, nožička tam není důležitá, Ě - letadlo s vrtulí, T - je rýč, když se dolů přidá lopatka.

Václav tvar

Obr:

Pravolevá orientace

Dovednost orientovat se v prostoru se vyvíjí v prvním roce života dítěte. Významným způsobem se na ní podílí zrakové a sluchové vnímání, pohyb a manipulace s předměty.

S rozlišením pravé a levé strany se dítě setkává při počátečním vyučování, kdy čte, píše, tvoří příklady zleva doprava. Některé děti mají jinou prostorovou orientaci. Vnímají text na stránce neklasickým způsobem zleva doprava, ale i v jiných směrech. Jak děti mají toto vnímání ve směru čtení na stránce jestli je to, zesponu, seshora, zprava doleva, napříč zjistím prostřednictvím úkolů, které jsem s nimi provedla.

Děti z mateřské školky:

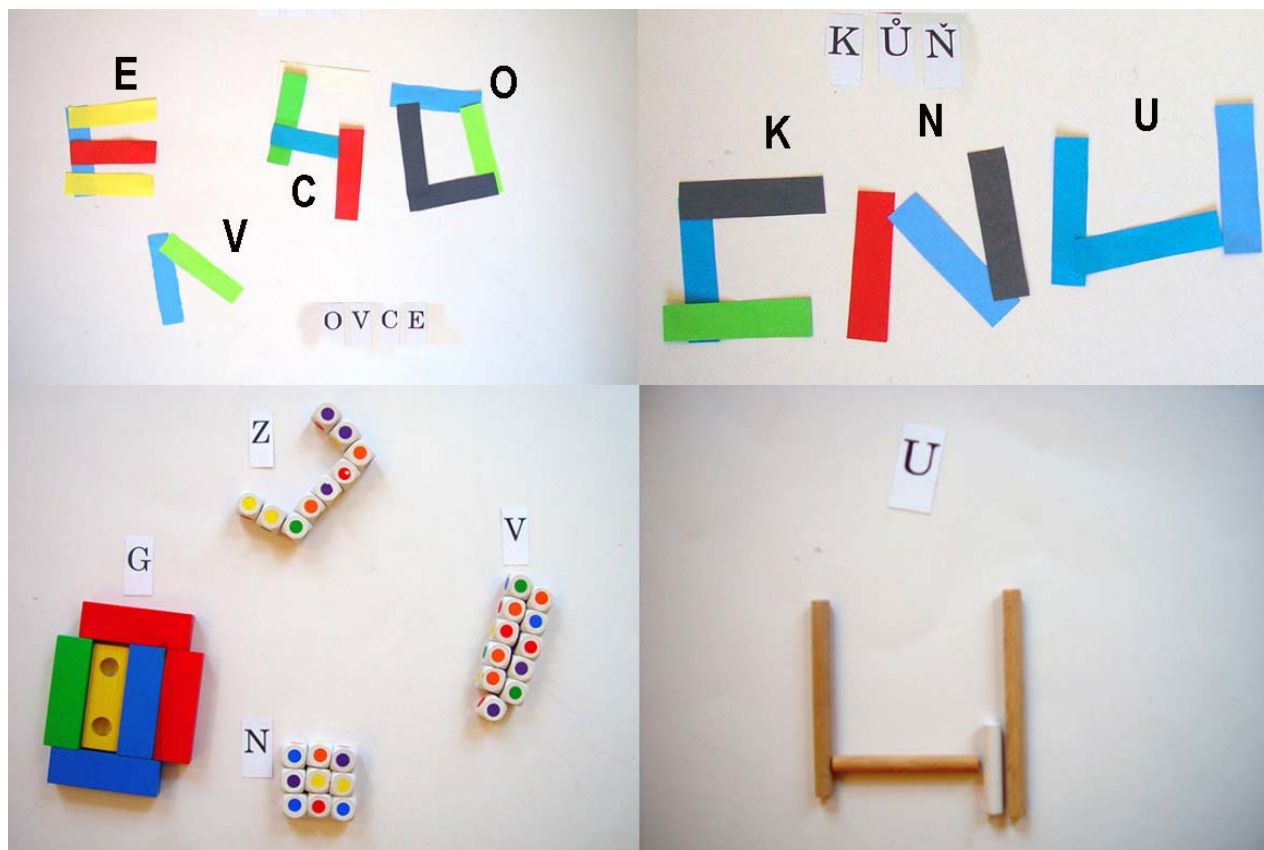
S dětmi z mateřské školky jsem strávila hodně času, provedla jsem několik úkolů a her, na zjištění, jak vnímají písmenka, slova (tvarem, zvukem, barvou). V prvním úkolu měli děti podle

předlohy, kterými byli písmena a slova složena z tištěných písmenek, napodobovat jejich tvary kreslením, dále použít dřevěné kostky, barevné papíry, barevné provázky.atd. Pro zjištění, jak děti vnímají zvuk písmen a slov jsem dětem pouštěla neznáme dětské písničky, text těchto písniček jsme pak malovali a kreslili. Ze všech těchto úkolů si děti oblíbili hru na pošťáka je to hra na dopisování s imaginárními osobami prostřednictvím pošťáka, který nosí dětem dopisy s úkoly na které ony odpovídají. Díky tomu mám možnost získat pravdivé výpovědi o světě komunikace 4 – 5letých dětí, přičemž s těmito dopisy jde vyčíst pravo levá orientace, stejně jako to jak vnímají detaily, tvary. Právě děti se specifickými poruchami učení se v těchto dopisech projevují značně odlišně.

Předkládám výpověď tří dětí. Petruška 5let a Filip 5let, tyto dvě děti jsou zde pro porovnání. Petruška vnímá jinak tvary a bude mít pravděpodobně problémy ve škole, Filip by ty problémy neměl mít. Jako třetí dítě jsem si vybrala pro ukázkou Marečka 6let, chci ukázat vývoj tohoto handicapu, když je bez povšimnutí. U těchto dětí jsem zjistila jiné vnímání a po konzultaci s odborníkem jsem si ověřila, že tady vzniká otázka zda tyto děti nemají být již sledované, jako děti s poruchami učení, jsou šikovné, inteligentní, nebojí se komunikovat.

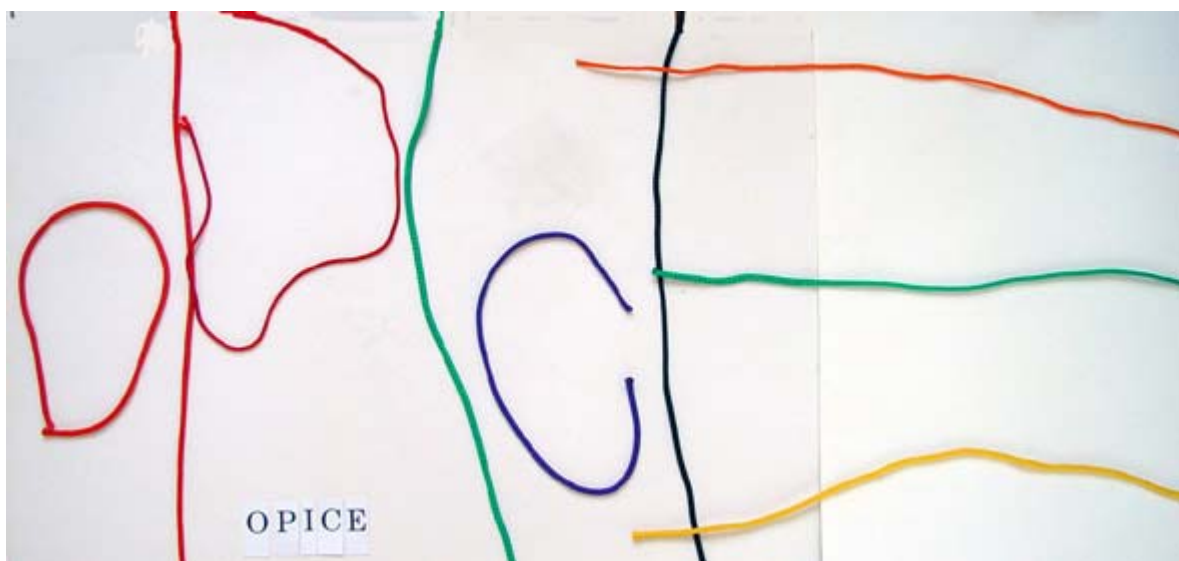
Petruška 5 let, špatně napodobuje tvary, špatně nebo jinak je vnímá?

Já sam jako dyslektik a to v první třídě si zpomínám na stejné vidění, dokonce jsem Nikdy nezapomenu na své školní roky, když jsem zůstala po škole a musela jsem opisovat jednu větu ze slabikáře asi 100x, protože jsem ji špatně četla, a bavila tím celou třídu, rozzuřila paní učitelku a zůstala po škole. Když si zavzpomínám jak jsem vnímala písmenka a slova, vybaví se mi situace, že jsem vnímala slova jako celek, jako nějaké geometrické tvary, nerozlišovala jsem je. Tenkrát jsem první slovo přečetla a ta ostatní jsem vnímala jako stejná, tak jsem si je prostě domyslela. Chtěla jsem být stejně dobrá, jako ostatní děti, znáte děti, pořád soutěží - a zůstala jsem po škole. Mnoho odborníků píše ve svých publikacích, že je to právě nechutenství se učit u těchto dětí, která je zapříčiněno špatnými výsledky v raném věku, děti jsou proto často víc agresivní, hyperaktivní do jiných činností, než vyžaduje učitel, nedokáží se dlouho soustředit.

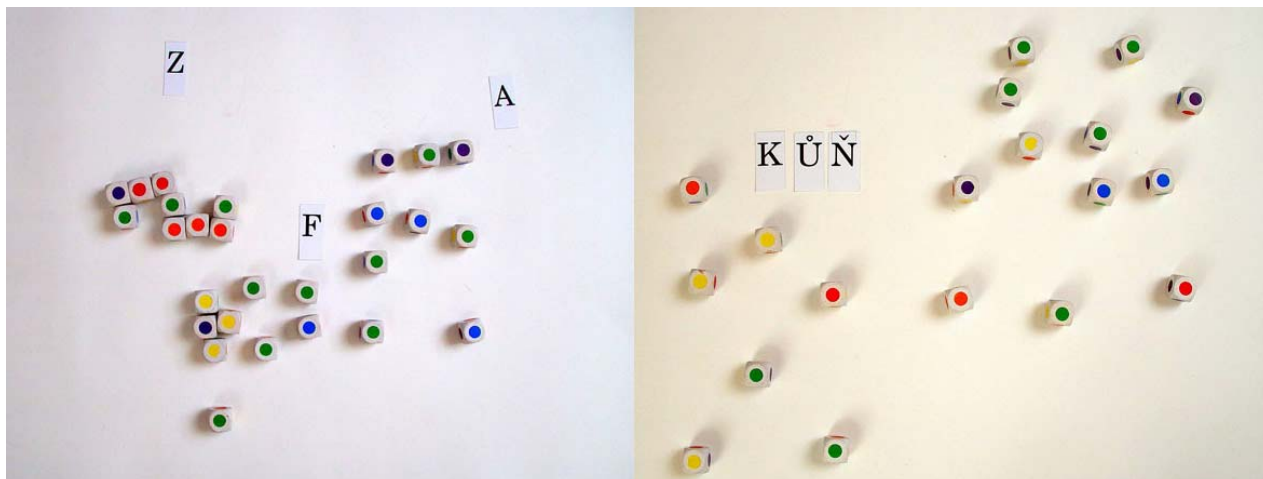
Obr:

Filip 5 let, je zde pro porovnání
Obr:

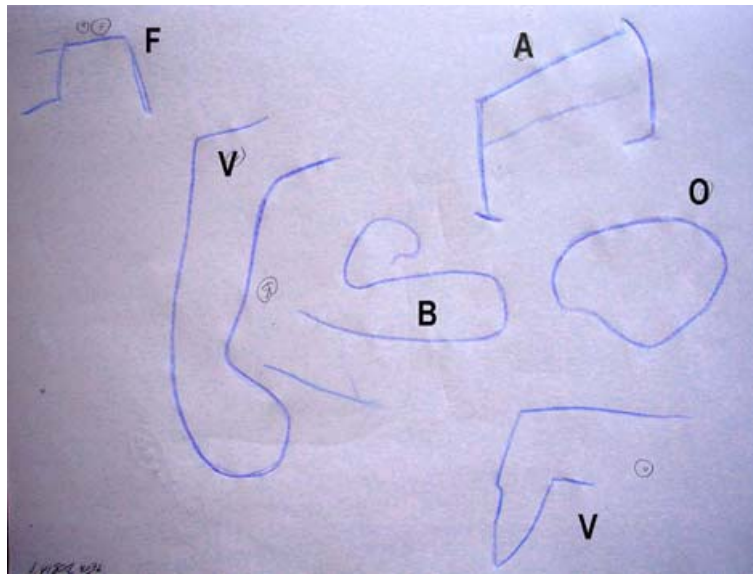

Mareček 6let, tento chlapec je velice pozadu, špatně vyslovuje, ale je inteligentní. Jeho vnímání slov a znaků je jiné, má špatnou paměť. U Marečka se předpokládá, že s takovým to vnímáním písmen bude mít problémy ve škole. Kdyby se jeho vnímání využilo opačným způsobem, právě takovým, který chci použít ve slabikáři, je pravděpodobné že by mu mohl jeho vlastní handicap pomoci.

Obr:

Mereček:
Obr:

Vypracovala
MgA. Alena Kupčíková
Umění a věda na podporu dyslektickým dětem